

1984-чү илдә, Азәрбајчана илк дәфә әлишиндә таныш олмушдуг Ибраһим Бозжеллә вә елә илк танышлығымызда да дозлашмышдыг. О вахтдан бәри Ибраһим Бозжел мәним һәјатымын, үрәјимин бир парчасына чеврилмишди. Түркиядә ашаса да, фикри Азәрбајчанда иди. Азәрбајчанла, онун сөзү, мусигиси, ие'ри, адамлары, талеји вә мүбаризәсијә нәфәс алырды. Бурда чыхан һәр дәрли китабын бир нүсхәси онун евиндәји.

Бүтүн әдәби-мәдәни, ичтимаи һадиләрден хәбәрдарды. Бүтүн зијалыларымызы, сөз вә гәләм әһлини, сәнәт һадимләрини таныјырды. Онларла евин гагысыны әрклә ачырды. Бу евләрин гонаы олмушду вә

а Түркиядә онларын хидмәиндә дајанмышды. Игдырја Ибраһим Бозжелин, Алманијада гардашы Аббас Бозжелин, Франсада, Анкарада, Измирдә Лејла, Әдичә, Сона Бозжелләрин бир биринин иви бир Азәрбајчан очагыјды. Ибраһимин алову һамыы гарсаламышды. Бүтөв бир нәсил гардаш-бачы, әми-дајы ушаглары һамысы Азәрбајчанын Мәчнунлары вә пәрванәјәријди. Инди дә беләдир, һәмишә дә иелә олачаг, фәгәт Ибраһим Бозжелсиз!

Әрзинчан јахынлығында автомобил әсасы Ибраһими вә әмиси оғлу Оручу әфилдән әлимиздән алды. Әчәл туфаны әчиб ики көзәл инсаны сырамыздан гонарды.

Чәми бир әј әввәл Рәшид Бейбудов еатрында Ибраһим Бозжелин көзәл јадаычылыг кечәсини кечирмишдик. Түркиядә чохдан нәшр едилиб јајылса да һақыда јеничә бурахдығымыз "Азәрбајчан дијарында" адлы китабынын тәгди-

маты вә мүзакирәси олмушду. Анар, китабын әзәри түркчәсинә ујунлашдыраны Мәммәд Аслан, Аббас Абдулла, Муса Јагуб, Низами Чәфәров, Камил Вәли Нәриманову, Вилајәт Гулијев, Зәлимхан Јагуб, Әличан Әлијев ону таныјан вә севән әдәбијјат адамларынын, гәләм достларынын аз бир гисми чыхыш еләмиш, онун гејри-ади инсанлығындан, парлаг исте'дадындан, тәшкилатчылыг габилијәтјиндән, "Гардаш әдәбијјатлар" дәркисинин саһиби кими бөјүк фәдакарлығындан Түркия- Азәрбајчан әдәби-мәдәни, мә'нәви әлагәләринин инкишафында мисилсиз хидмәтләриндән данышмышдылар.

Инди фикрләширәм, о кечәнин гејри-ади сәмимијјәти Ибраһим Бозжелдән кәлирди, онун талеји иди, амма көрүнүр тәкчә Аллаһа бәлли олан бир сирри о ахшам һеч биримиз дәрк еләмәсәк дә, мәһз елә о сиррин тә'сириј-

күндә үч-дөрд дәфә.

Вашингтонда мајын 30-31-дә кечириләчәк "Дүнја азәрбајчанлыларынын II конгреси"нә о да дә'вәт алмышды. Кәлиб бизимлә бәрабәр Бақыдан учмаг истәјирди. Билетини дә алыб һазырламышдым. Телефонда күлә-күлә "нә јазыг ки, о конгресин ән көзәл чыхышыны мән јапа-чағам" — дејирди. Вә мәним буна һеч бир шәкк-шүбһәм јох иди. Азәрбајчан диаспорунун нечә формалашмасындан данышачагды. Чүнки бу мәсәләни, бу дәрди о һамыдан јахшы билирди. Ибраһим Бозжел дүнја азәрбајчанлыларынын әлагә көрпүләриндән бири иди. һарда, һансы Азәрбајчан чәмијјәтиндә нә вар, хәбәри ондан алырдым. Түркиядә вә дүнјанын башга өлкәләриндә елә бир ири Азәрбајчан мәчлиси олмазды ки, Ибраһим Бозжелин сәси ордан ешидилмәсин. Игдыр, Кајсери, Измир, Анталја, Эрзурум, Анкара, Истанбул шәһәрләриндә

әдәби күзкүсүдүр.

Биз онунла Азәрбајчанын бүтүн бөлкәләриндә олмушдуг. Ону гәзаја сүрүкләјән машынында Түркиядәки дөрд дәннизи саһил боју кәзмишдик. Макудан, Тәбриздән, Әрдәбилдән кечиб Јардымлыја ата очагына кетмишдик. Ушагларыны да апармышды. Бунларын бә'зисиндә тә'кид едәрди. Санки мөһләтин, ајрылан вахтын азлығыны дујуб тәләсирди, јолда да, һәтта јемәк јејәндә дә бәјни даим мөшгүл иди. Раһатлығын нә олдуғуну билмәзди. Јолларымызын, сәфәрләри-мизин бир гисми онун "Азәрбајчан дијарында" китабында, мәним "Түркия јолларында" адлы публисист гејдләримдә әксини тапыб. Чәфәр Гијаси илә биркә јаздыгы "Ермәни култүр террору" китабындан сонра Азәрбајчан һаггында марағлы бир әсәр јазмаг истәјирди.

Ибраһим Бозжел гыса һәјатында чох иш көрдү. О бир аukat, вәкил иди. Јүз-

дәрнәјинин башганы иди. Әсл Азәрбајчан ашиги кими биздә баш верән һәр бир һадисәјә һај верәрди. 1990-чы ил ганлы Јанвар фачиәсиндән сонра Түркияни вә Авропаны бирүјән, Азәрбајчаны мүдафиә едән митинг далғалары мәһз Игдырдан Ибраһим Бозжелин башчылығы илә башламышды. Онун бир һарајына Игдыр ајаға галхарды. Нечә ки, дәфиндә дә ушагдан бөјүк бүтүн Игдыр ајаг үстәјди вә бүтүн шәһәр аглајырды.

... Ајрылыға, өлүмә, иткисә өјрәнчәли олдуғумуз бир вахтда бизи өлүмлә нијә сынаға әкдин, гардашым? Бу он илдә азмы дост иткиси, синәмизә чалын-чарпаз дағлар чәкән ајрылыглар көрмүшдүк? Азмы көз јашы төкмүшдүк? Күллә батмаз сандығымыз, гаја кими, лај дивар кими икидләримизин дәрдиндән диванәләшдијимиз аз идими? Бу јандан да сән!.. һара тәләсирдин, нә олмушду?! Ушагларыны бөјүдүб боја-баша чатдырмамыш, Илкчанынын, Назанынын, Атачанын тојларыны көрмәмиш, үрәјиндә доландырыб, бу күн-сабаһа салдығын Азәрбајчан һаггында нөвбәти китабларыны јазыб битирмәмиш, һагг савашларымызын, он илдән бәри сәнин дә һәјатынын мә'насына чеврилмиш азадлыг мүбаризәләримизин сонуну, нәтичәләрини көзләмәдән һара бәлә тәләсдин? Нијә кетдин, һара гејб олдуң?

Бир даһа ким, һансы јурд дышындан кәлән адам Азәрбајчаны сәнә бәнзәр, сәнмәз бир атәшлә, Мәчнун севдасы илә вәсф едә биләр? Нә гәдәр көрүләси ишимиз, биркә арзуларымыз, парлаг нијәтләримиз варды! Онлары јарымчыг гојуб кетмәк олардымы, ај инсафсыз!

Ахы билирдин ки, мәним һеч Азәрбајчанда да сәнин кими јахын достум јохдур. Нә сәмимијјәтдә, нә доғмалыгда, нә сөздә, нә ишдә! Ики өлкәдә јашасаг да, бир айләнин үзвләри кимијдик! Ушагларымыз, аиләләримиз дә бизим гәдәр јахын идиләр. Бәс адам да достуну мејданда, јол үстүндә, мәнзилә чатмамыш атыб кедәр? Хејиф сәнә, Ибраһим!..

Сабир РҮСТӘМХАНЛЫ

ИБРАҺИМ БОЗЖЕЛӘ АҒЫ

лә һамымыз Ибраһим Бозжеллә видалашырмашыг. Бөјүк гызы Илкчан "бабам кимдир?" — дејә тәкрарсыз бир ушаг сәмимијјәтилә атасы һаггында сөз деди. О да бир видајымыш. Ибраһим Бозжел, һәмишә күрсүјә кәләндә пәләнкә дәнән, сөзүн устасы, адамлара мүрачәјәтин бүтүн зәрифликләрини билән, көзәл нитгләринә вәрдиш еләдијимиз адам о кечә санки зирвәдәјди. Онун чыхышы Азәрбајчана бир лајлајды, нәгмәјди, охшамајды. Азәрбајчан диванәлијинин сон нөггәсијди. Сән демә о да Азәрбајчана видајымыш... Сәһәри чағырдылар, гәфилдән чыхыб кетди, амма бир һәфтә кечмиш јенә чыхыб кетди, телевизияда чыхыш еләди. Јенә тезчә гајдыб кетди. Санки үрәјинә дамыбмыш. Вахтын азлығыны дујуб Бақыны дојунча көрмәк истәјирмиш. Сонра һәр күн зәнк вурурду. Бә'зән

Азәрбајчана һәср олунмуш конфрансларда онун парлаг чыхышлары јаддан чыхан дејил. Алманија, һолландија, Белчыка, Гузеј Кыприс Түрк Чүмһуријјәти... көрүшләр, мүзакирәләр... һәр јердә дә Ибраһим Бозжел Азәрбајчанын бир мә'нәви сәфири, өвлады кими данышырды.

Ибраһим Бозжел Азәрбајчанла Түркияә арасындакы ән бөјүк мә'нәви көрпүләрдән биријди. Сәл кәлди көрпүмүзү апарды.

Онун иткиси тәкчә Түркияни вә Азәрбајчанын дејил, бүтүн Түрк дүнјасынын иткисидир. Бүтүн Түркүстаны, Мәркәзи Асијаны биркә кәзмишдик. Мәни дилә тутурду ки, Башгырдыстан, Татарыстан вә Чувашыстана да кәдәк. Чүнки саһиби олдуғу "Гардаш әдәбијјатлар" дәркиси әслиндә бүтүн Түрк дүнјасынын